

UNDERDÅNIGT BETÄNKANDE

ANGÅENDE

HEMMANSKLYFNING, EGOSTYCKNING OCH JORDAFSÖNDRING,

AFGIFVET

AF

EN DEN 25 SEPTEMBER 1891

FÖRORDNAD KOMITÉ.

STOCKHOLM

TRYCKT HOS K. L. BECKMAN

1892.

Till KONUNGEN!

Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 14 maj 1891 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke genom statsmakternas försorg tillfälle kunde beredas obemedlade och mindre be-

medlade att på lämpliga villkor bilda egna jordbruk, hufvudsakligen å inom landet ännu befintliga stora odlingsbara utmarker, så har Eders Kongl. Maj:t enligt nådigt bref af den 25 påföljande september behagat uppdraga åt en komité att åvägabringa utredning i berörda hänseende, dervid komitén skulle hafva att taga i öfvervägande, ej mindre i hvilken mån och under hvilka villkor upplåtelse af jord från kronans egendomar för befordrande af det utaf Riksdagen angifna syftemål kunde ega rum, än äfven huruvida berörda syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning eller på annat sätt befrämjas.

Komitén, som består af undertecknade jemte domänintendenten m. m. friherre Nils Gabriel Djurklou, hvilken af sjukdom varit förhindrad att under de senaste veckorna deltaga i komiténs arbeten, sammanträdde första gången den 14 oktober 1891, och har, efter att den 7 november samma år hafva afbrutit sina arbeten, åter sammanträdt den 12 sistlidne januari. På samma gång som förberedande undersökningar och arbeten i åtskilliga komiténs uppdrag afseende ämnen pågått och ännu bedrifvas, har komitén med anledning af uppdraget att tillse, huruvida det i Riksdagens skrifvelse omförmälda syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning befrämjas, till en början utarbetat ett förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, hvilket förslag med tillhörande motiv komitén med afseende å den vidlyftigare förberedande behandling förslaget torde böra undergå, innan det kan vinna slutlig nådig pröfning, funnit sig böra redan nu till Eders Kongl. Maj:t öfverlemna.

Underdånigst

O. R. THEMPTANDER.

CARL B. HASSELROT. NILS PERSSON. C. A. SJÖBERG.

FR. VON STROKIRCH.

E. ÅKERLUND.

Axel Raphael.

Stockholm den 5 mars 1892.

LAGFÖRSLAG.

Förslag

till

Lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring.

Om hemmansklyfning.

1 §.

Under enskild eganderätt varande hemman samt de hemman, hvilka under stadgad åborätt äro upplåtna, få, med de undantag, som i 16 § omförmälas, klyfvas till hvad hemmantal som helst, dock, hvad säteri angår, utan ändring af hvad allmänna lagen rörande klyfning deraf vid arfstägt innehåller.

Om egostyckning.

2 §.

1 mom. Vill egare af hemman eller åbo å sådant hemman, som är under stadgad åborätt upplåtet, med de undantag, som 16 § upp-tager, samma hemman i två eller flere delar stycka med för hvardera delen på förhand bestämdt område och under vilkor, att hvarje del skall mantal åsättas, vare sådant tillåtet.

2 mom. Till dylik styckning bör förslag uppgöras med hänsyn till de olika egornas efter vidd och godhet uppskattade värde, dervid ledning må hemtas af befintliga kartor och egobeskrifningar eller, der

sådana handlingar saknas eller sakegare eljest det påyrkar, särskild gradering ske; och skola de olika lotterna i hvarje fall vara å karta till läge och gränser tydligen utmärkta. Förslaget upprättas af dertill behörigen förordnad landtmätare, dervid han biträdes af gode män, om sådant af sakegare begäres eller af landtmätaren eljest nödigt finnes. Det upprättade förslaget skall, jemte dertill hörande karta och handlingar, af sakegaren ingifvas till Konungens Befallningshafvande, som pröfvar detsamma och deröfver meddelar utslag, hvarvid mantalet å de olika hemmanslotterna bör, så vidt ske kan, bestämmas sålunda, att det kan tecknas i bråk med högst fyra decimaler; börande bevis om godkänd egostyckning å kartan tecknas.

Om jordafsöndring med eganderätt.

3 §.

Egare af hemman af annan natur än de i 16 § omförmälda hafve rätt att af dess egoområde, med de vilkor, som här nedan sägs, för alltid afsöndra jord i en eller flera delar till och med en femtedel af egovidden. Från för alltid afsöndrad lägenhet vare ytterligare afsöndring tillåten.

4 §.

1 mom. Å jord, som från hemman för alltid afsöndras, skall årlig afgäld läggas i penningar, spanmål eller annan lämplig räntepersedel; och må den afgäld ej vara mindre, än att den motsvarar hvad af hela hemmanets grundskatt samt öfriga allmänna utskylder och besvär, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöper.

2 mom. Afhandling rörande jordafsöndring för alltid, hvilken handling skall innehålla noggrann beskrifning å den afsöndrade jordens

storlek, läge och gränser, skall ingifvas till Konungens Befallningshafvande, som har att tillse, huruvida den i afseende å afsöndringens storlek är med denna förordning öfverensstämmande, samt pröfva den föreslagna afgälden och densamma, der den finnes tillräcklig, fastställa, men, i annat fall, högre lämplig afgift bestämma, äfvensom lägenheten särskildt namn och nummer åsätta.

3 mom. Innan ärendet af Konungens Befallningshafvande afgöres, må icke allenast, der så nödigt finnes, kronobetjeningen höras, utan äfven yttrande af landtmätare inhemtas, om sådant, med hänsyn till afsöndringens betydighet eller andra förhållanden, pröfvas vara af behofvet påkalladt.

4 mom. Utom i det fall, som 13 § 2 mom. omförmäler, vare innehafvare, ändock att ytterligare afsöndring från den jord sker, hemmanets egare fortfarande ansvarig för afgäldens utgörande till åsatt belopp, der icke annorlunda dem emellan aftalas.

5 §.

Vid afsöndring af jord må vissa år kunna utsättas, under hvilka frihet från afgäldens utgörande tillgodonjutes. Ej skola dock i något fall sådana frihetsår vara flera än femton, räknade från den tid jorden tillträdes.

6 §.

Innehafvare af hemman eger, så länge han grundskatt och öfriga utskylder för hemmanet eller lägenheten riktigt utgör, sjelf uppbära den afgäld, som för afsöndrad jord erläggas skall; men brister han deri, bör kronans uppbördsman samma afgäld, der den icke redan för året finnes vara af jordens innehafvare betald, till den bristande grundskattens och andra skyldigheters utgörande uppbära.

7 §.

Vill någon från hemman afsöndra vattenfall eller fiske, hafve ock der rätt till, med vilkor att, på sätt här förut sägs, viss årlig afgäld derå lägges.

8 §.

Hörer till hemman sådan mosse, som i dess närvarande skick onyttig är, och vill egaren den mosse åt annan man, såsom i 3 § sägs, med eller utan skattefrihet upplåta, hafve der våld till, äfven om den öfverstiger den i samma § uppgifna del af egovidd; söke dock tillstånd dertill hos Konungens Befallningshafvande, som, sedan mossens onyttiga beskaffenhet i dess närvarande skick blifvit behörigen utrönt och styrkt, eger sådant tillstånd meddela.

9 §.

Har mera än femtedel af ett hemmans egovidd för alltid afsöndrats, varde sådan afsöndring, om den ej enligt 8 § tillåtits, när påstående af vederbörande derom väckes, så rättad och jemkad, att den ej kommer att innehålla mer än femtedelen af hemmanets egovidd; och njute den, som deraf lider, skäligt skadestånd. Åtnöjes icke innehafvaren af den afsöndrade jorden med sådan rättelse och jemkning, gånge då jorden, emot skälig lösen, åter till den egendom, hvarifrån afsöndringen skett, der ej innehafvaren vill hela den jord behålla mot åtagande att direkt utgöra derå belöpande allmänna utskylder och besvär, i hvilket fall skall förfaras på sätt i 2 § om egostyckning finnes stadgadt.

Om annan jordafsöndring.

10 §.

1 mom. Från hemman må, med de undantag, som 16 § upptager, utan inskränkning beträffande egoviddens afsöndras jord äfvensom vattenfall eller fiske antingen under besittning på viss tid, dock med iakttagande af hvad angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd är i lag stadgadt, eller ock till besittning på lifstid. Afsöndring från jord af fideikommisssegenskap må likväl icke annorlunda gälla än så vidt med lag och fideikommissbref öfverensstämmer samt afsöndring från de under stadgad åborätt upplåtna hemman, från hvilka afsöndring jemväl för alltid må ske, ej ega rum med annan rätt än författningarne för besittningen af jorden föreskrifva.

2 mom. Vid afsöndring för alltid från de under stadgad åborätt upplåtna hemman, hvilken ej i annat fall än 8 § omförmåler må afse mera än en femtedel af hemmanets egovidd, skall så förfaras, som i 4 § stadgas.

3 mom. Sådana afsöndringar, som nu nämnda äro, må icke ske från nyhemman eller nybyggen å kronans mark, så länge frihetsår därför åtnjutas eller desamma bestämda områden i skog och mark icke erhållit; och kommer hvad i mom. 1 och 2 här ofvan stadgats icke att göra någon ändring uti det, som rörande strömfall å kronohemmans eller kronojords område är särskildt förordnadt.

11 §.

1 mom. Vill innehafvare af boställe eller annat publikt hemman, som icke under stadgad åborätt besittes, jord på viss tid eller på lifstid, i enlighet med nu stadgade allmänna grunder, afsöndra; göra ansökning

derom hos det embetsverk, under hvars allmänna vård och inseende bostället eller hemmanet lyder, hvilket embetsverk efter vederbörandes hörande, med afseende å boställets eller hemmanets framtida nytta och förkofran, eger att, då skäl dertill förefinnes, sådant tillåta och vilkoren bestämma.

2 mom. De afsöndringar af jord under eganderätt, som enligt förre enskiftes-författningar i behörig ordning skett från boställen, ega framtida bestånd.

12 §.

Ej må innehafvare af jord, som på viss tid eller lifstid afsöndrad är, densamma på annan man öfverlåta utan tillstånd af innehafvaren till det hemman, hvarifrån afsöndringen egt rum. Sker det, gånge jorden, om hemmanets innehafvare så yrkar, till honom åter emot skälig lösen. Dör innehafvare af sådan afsöndrad jord förr, än besittningstid ute är, ege enka och arfvingar rätt att jorden behålla under de vilkor, som vid upplåtelsen tingade blifvit. Vid besittningstidens slut återfaller jorden till den egendom, hvarifrån den afsöndrats, utan ersättning eller lösen, ehvad förbehåll vid upplåtelsen derom kan vara gjordt eller icke, dock att panteskilling för jord, som enligt 9 Kap. 1 § Jorda Balken upplåten är, skall återbäras; och vare innehafvaren eller, då jorden varit på lifstid upplåten, dennes arfvingar obetaget att derifrån afflytta honom eller dem tillhörig åbyggnad eller stängsel, der ej jordens egare den lösa vill.

Allmänna bestämmelser.

13 §.

1 mom. Är lägenhet, hvarå afgäld faststald är, för alltid afsöndrad och vill innehafvaren, med befrielse från framtida erläggandet af denna

afgäld, i stället åtaga sig direkt utgörande af den grundskatt och de andra skyldigheter, som å den afsöndrade lägenheten kunna sig belöpa efter uppskattning af denna lägenhets egor i förhållande till stamhemmanets öfriga jord, ege dertill rätt; och förfares i detta fall på enahanda sätt, som i 2 § för egostyckning är stadgadt.

2 mom. Väckes dylik fråga af innehafvare af afsöndrad lägenhet, som är från annan sådan lägenhet upplåten, och vill ej innehafvaren till sistberörda lägenhet låta jemväl denna mantal åsättas, må från den afgäld, som derå satt är, afdragas så mycket, som efter uppskattning motsvarar den grundskatt och de öfriga utskylder, som till direkt utgörande åläggas den lägenhet, hvars innehafvare frågan väckt, och hvarmed stamhemmanets grundskatt och andra utskylder alltså böra minskas.

3 mom. Skulle i fall, som uti 1 och 2 mom. af denna § afses, beträffande lägenhet, hvarå afgäld blifvit i enlighet med derom träffad öfverenskommelse bestämd, innan denna lag trädt i kraft, kunna visas, att afgälden är större än att den vid tiden för upplåtelsen, efter jämförelse af egornas storlek och beskaffenhet, motsvarat hvad å lägenheten belöpt af den grundskatt samt de öfriga allmänna utskylder och besvär, som vid samma tid stamhemmanet haft att utgöra, må skäligt skadestånd tillkomma den, som förut egt rätt att afgälden uppbära, för den förlust, som i följd af afgäldens upphörande kan honom tillskyndas, om hvilket skadestånds belopp, i brist af godvillig uppgörelse, må i laga ordning tvistas.

14 §.

1 mom. Der öfverlåtelse af andel i hemman, som genom egostyckning blifvit bestämd, eller af lägenhet, som till full ego afsöndras, till annan skett eller sker, samt lagfart å sådan hemmansandel eller lägenhet sökes, skall vid lagfartsansökningen fogas vederbörligt utslag

om egostyckningen eller om afgäldens bestämmande å afsöndrad lägenhet.

2 mom. Har afsöndring skett på viss tid eller på lifstid från hemman, som innehafves under enskild eganderätt, må afhandlingen intecknas på sätt särskildt stadgad är.

3 mom. Med afhandlingar om afsöndring af jord eller lägenhet från de under stadgad åborätt upplåtna hemman förfares lika, som då åborätt å sådana hemman öfverlåtes.

15 §.

Enär, på sätt särskildt finnes föreskrifvet, för alltid afsöndrad jord eller lägenhet skall i kronans jordebok antecknas, åligger det Konungens Befallningshafvande icke allenast att om verkställighet häraf uti de i lands- och häradsskrifvarekontoren förvarade exemplar af jordeboken föranstalta, utan ock till Kammarkollegium förhållandet inberätta.

Enahanda förfarande iakttages vid sådan förändring af afsöndrad lägenhet, hvarom i 13 § 1 och 2 mom. sägs.

16 §.

I fråga om lotshemman af krono- eller skattenatur samt de skattehemman, hvilka enligt Kongl. Kungörelsen den 4 februari 1811 äro oskiljaktiga från de bruk, hvarunder de lyda, gälle beträffande hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring hvad särskildt stadgad är.

17 §.

Hvad i denna lag är stadgad om hemman gäller ock om i jordebok upptagen skattlagd eller frälse lägenhet; dock att vid egostyckning hvarje särskild del af sådan lägenhet skall, i stället för mantals åsät-

tande, åläggas direkt utgörande af viss andel utaf lägenhetens allmänna utskylder och besvär.

18 §.

1 mom. Tvister rörande afsöndring af jord eller lägenhet från de under stadgad åborätt upplåtna hemman skola på enahanda sätt som tvister angående dylika afsöndringar från frälse- och skattehemman upptagas och fullföljas.

2 mom. Klagan öfver beslut, meddelade i de uti 2, 4, 8 och 11 §§ samt 13 § 1 och 2 mom. upptagna frågor, må anföras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

MOTIV.

Vid fullgörandet af sitt uppdrag har komitén till en början för sig framställt det spørsmålet, om och, i så fall, hvilka bestämmelser i gällande lagstiftning skulle kunna lägga hinder i vägen för bildande af smärre sjelfständiga jordbruk eller för beredande af tillfälle för mindre bemedlade att å landet förvärfva egen bostad. I detta hänseende anser sig komitén hafva funnit, att nu gällande Kongl. Förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring af den 6 augusti 1881 icke till fullo motsvarar de anspråk, som med fog kunna uppställas på ett enkelt, snabbt och för de mindre bemedlade lätt tillgängligt jordstyckningsförfarande. De ganska betydliga omkostnader, den ovisshet om läge och omfång af den enskilde delegarens blifvande jordlott, som med hemmansklyfning äro förknippade, liksom de vilkor och inskränkingar, hvarunder en afsöndring måste försiggå, förefalla komitén såsom i många fall hinderliga för främjandet af det af komitén åsyftade målet, på samma gång komitén icke kunnat undgå att finna lagstiftningen angående jordafsöndring äfven ur andra synpunkter tarfva en tidsenlig omarbetning.

Komitén har väl ansett nuvarande stadganden angående hemmansklyfning böra bibehållas, då tillämpning af desamma ju lämpligen påkallas t. ex. för det fall, att ett hemman genom arf eller annat fång till vissa qvotdelar tillfallit flera egare, men komitén har derjemte funnit ett nytt förfaringssätt under benämning egostyckning böra tillåtas, när egare af ett hemman vill dela detta i två eller flera lotter med på förhand för hvardera lotten bestämdt område. I sådant fall skulle på förhand de olika delarnes läge och gränser bestämmas och, sedan dessa blifvit å karta utmärkta, mantal åsättas de särskilda delarne genom en vida enklare procedur än som är förbunden med den nuvarande hemmansklyfningen.

Häri genom skulle åtskilliga fördelar kunna vinnas. Då det vid en dylik egostyckning icke såsom vid hemmansklyfning vore fråga om att noggrant bestämma hvarje lotts andel i hemmanets olika egoslag, utan det endast gällde att för bestämda på marken utlagda områden fixera

skyldigheten att utgöra vederbörlig del af grundskatten och öfriga hemmanet åliggande utskylder och besvär, behöfde någon ny uppmätning och gradering af egorna i allmänhet icke företagas, utan till grund för åsättandet af mantal äldre befintliga kartor och egobeskrifningar kunna läggas. Förslaget till styckning skulle uppgöras af vederbörligen förordnad landtmätare, som komitén antagit i allmänhet icke ens behöfde vara biträdd af gode män, hvarefter detsamma skulle af Konungens Befallningshafvande pröfvas. En sådan procedur måste i regeln blifva enklare och billigare än den nuvarande hemmansklyfningen, hvilken förutsätter såväl en mera omfattande landtmäteriförrättning som fastställelse af egodelningsrätt.

Häremot kan nu visserligen riktas den invändningen, att det åsatta mantalet derigenom understundom icke komme att blifva ett fullt noggrant uttryck för de olika delarnes förhållande till hvarandra, men äfven om sådant i något fall möjligen skulle inträffa, lärer deråt icke behöfva tillmätas någon synnerligt stor praktisk betydelse, då mantalet såsom skattegrund numera spelar en så väsentligen inskränkt roll. Äfven med begagnande af uteslutande äldre egobeskrifningar lärer säkerligen de särskilda delarnes skattekraft i hvarje fall så pass noga kunna utrönas och bestämmas, att hvarken någon afsevärd orättvisa i skattebördans fördelning mellan de olika lotterna eller något äfventyr för det allmänna i fråga om skatternas behöriga utgörande kan vara att befara. De enligt mantalet förr utgående skatter och besvär hafva nämligen, som bekant, under de senaste åren antingen redan minskats eller blifvit bestämda att utgöras efter annan grund, och talande skäl torde föreligga för det antagandet, att utvecklingen af våra jordbeskattningsförhållanden äfven fortfarande kommer att gå i enahanda riktning. De möjliga fel, som en mindre noggrann mantalssättning vid ett eller annat tillfälle kan medföra, komma sålunda att få en allt mindre afsevärd betydelse, och komitén har derföre saknat anledning att endast med hänsyn till denna jemförelsevis obetydliga olägenhet öfvergifva tanken på ett förfaringsätt, som äfven i åtskilliga andra afseenden torde visa sig ega praktiska fördelar. Det ligger ju i sakens natur, att en försäljning af jord från ett hemman i många fall underlättas, när köparen vid aftalets ingående får för sig bestämdt det jordområde han förvärfvar och icke utsättes för den med en hemmansklyfning i detta hänseende förknippade ovisshet och risk. Den sedvänja, som i vissa trakter, isynnerhet i det sydligare Sverige, på sidan om lagen håller på att utbilda sig, utgör ock ett talande bevis härpå. Redan nu lärer i denna del af landet försäljning af jord ofta på så sätt försiggå, att ett bestämdt

område med derå förslagsvis åsatt mantal afyttras och lagfart sedan beviljas, utan att mantalet blifvit i någon mån lagligen bestämdt och någon visshet derföre icke förefinnes, att det mellan kontrahenterna af-talade skattetalet verkligen är korrekt. Ett dylikt inkorrekt skattetal införes emellertid i fastighetsböckerna och kan lätt föranleda framtida tvister, då man bland annat för kostnadernas skull gerna undviker att få saken ordnad på det enda sätt, som nu är tillåtet, eller genom hemmansklyfning. Den af komitén föreslagna egostyckningen skulle deremot i sådana fall erbjuda en lätt tillgänglig utväg för ett definitivt bestämmande af delarnes skattetal.

Vidare lär det få betraktas som en fördel för en jordegare att genom egostyckning kunna på förhand få mantal åsatt olika delar af sin egendom, hvarigenom en planmessig styckning af en större egendom kan ske och försäljning af de särskilda lotterna sedermera småningom ega rum, under det att enligt nu gällande stadganden en hemmansklyfning först då är möjlig, när den utklufna delen blifvit en annan persons egendom. Olägenheten af sistnämnda förhållande har, såsom känt, ofta gjort sig gällande och äfven framkallat skenförsäljningar för att få en hemmansklyfning till stånd. Egostyckningen skulle åter kunna ske på hemställan af egaren till den fastighet, som är afsedd att styckas, utan att någon annan part behöfde uppträda.

En särskild betydelse torde egostyckningen derjemte kunna erhålla för de norrländska skogsbygderna genom det tillfälle, som densamma erbjuder att kunna dela skatten å ett hemman mellan den för jordbruk lämpliga arealen jemte ett mindre skogsområde å ena sidan och den hufvudsakliga skogsmarken å den andra. Härigenom skulle hemmans-egaren efter skogens försäljning kunna qvarsitta med eganderätt å gården, medan han deremot nu alltför ofta förvandlas till arrendator eller torpare under skogssegaren och den sjelfegande jordbrukande befolkningen i många skogssocknar sålunda allt mer och mer förminskas.

Det nu skildrade, af komitén föreslagna egostyckningsförfarandet är för öfrigt ingen fullständig nyhet för svensk jorddelningsrätt. Gällande förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring föreskrifver i 13 § ett i hufvudsak likartadt förfaringssätt för det fall, att mer än en femtedel af ett hemmans egovidd blifvit för alltid utan behörigt tillstånd afsöndradt och innehafvaren vill, då klander derå af vederbörande väckes, hela afsöndringen behålla. I sådant fall är det redan nu Konungens Befallningshafvande, som bestämmer skattetalets fördelning mellan de olika lotterna.

Ett ytterligare stöd för sitt förslag om egostyckning har komitén slutligen funnit i den finska lagstiftningen i ämnet. I Finland, der jordbeskattningsförhållandena på landet i väsentlig mån äro likartade de hos oss gällande, har man redan år 1864 ansett det af behovet påkalladt att vid sidan af hemmansklyfning och jordafsöndring införa just ett sådant institut som den af komitén föreslagna egostyckningen, och det är också från den finska lagstiftningen, som komitén hemtat denna benämning.

Om komitén hittills yttrat sig om egostycknings företräde i åtskilliga fall framför hemmansklyfning, hvarvid komitén äfven såsom sin åsigt vågar uttala, att detta företräde i en framtid kommer att göra sig ända derhän gällande, att hemmansklyfning säkerligen kommer att jemförelsevis sällan påkallas, så har komitén härefter att öfvergå till det nya institutets fördelar i vissa fall äfven framför jordafsöndring. I detta hänseende anser sig komitén kunna uttala den meningen, att många smärre jordegare utan tvifvel hellre äro benägna att genom mantalssättning å sin fastighet få utgöra sin skattskyldighet direkt till det allmänna än att, såsom nu vid jordafsöndring är förhållandet, erlægga skatt till en enskild, likasom att genom egostyckningens och den dermed förbundna mantalssättningens tillämpning å redan afsöndrade lägenheter ett medel skulle erbjudas att förminska de oegentligheter, som onekligen flerstädes uppkommit genom att hittills bestående afgälder under tidernas lopp blifvit alltför höga i jemförelse med stamhemmanets förminskade skatter.

Den vid en afsöndring för alltid utgående afgälden kan nämligen i sjelfva verket icke betecknas annorlunda än som en skatt, men en sådans erläggande till enskild person och icke till det allmänna är med den moderna uppfattningen af skattskyldighetens väsen helt och hållet oförenligt. Men om sålunda redan från teoretisk ståndpunkt afgäldens utgående till stamhemmanets egare utgör en oegentlighet, finnes det ytterligare särdeles talande praktiska skäl för att möjliggöra dess förvandling till direkt skattskyldighet till staten. Om också, hvilket likväl ingalunda alltid varit förhållandet, afgälden, när den åsattes, verkligen motsvarat hvad å lägenheten beräknades kunna belöpa af hela hemmanets grundskatt och öfriga skyldigheter, så har den likväl med de förändringar i jordbeskattningen, som den senaste tidens lagstiftning medfört, kommit att stå i ett ofta oskäligt högt förhållande till den på stammen hvilande återstående skatten. Sedan nedsättning i grundskatten och lindring i rustnings- och roteringsbesvären egt rum, samt våghållningsbesväret stadgats skola utgå direkt af hvarje jord-

egendom efter taxeringsvärdet och för öfrigt såväl sistnämnda besvär som den allmänna byggnadsskyldigheten för i mantal satt jord blifvit väsentligen inskränkt, hafva betydliga skattelindringar beredts innehafvarne af sådan jord, medan de till dem utgående afgälderna, hvilkas storlek fixerats efter hemmanets beskattning vid tiden för afsöndringen, i trots af att denna beskattning i så väsentlig mån minskats, qvarstå till oförändrad höjd, utom i det fall, då 10 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet kan komma att tillämpas. Det ligger i sakens natur, att ett dylikt missförhållande i längden icke kan ega bestånd, utan att anspråk komma att väckas på ett större tillgodoseende af afsöndringsinnehafvarnes intressen. Komitén har därför ansett billigheten fordra, att åt sådana innehafvare beredes tillfälle att med befrielse från afgäldens erläggande för framtiden i stället få åtaga sig direkt utgörande af enahanda skyldigheter till det allmänna, som åligga stammen, efter det förhållande, hvaruti efter uppskattning den afsöndrade lägenhetens egor stå till hemmanets öfriga jord. Ett egostyckningsförfarande skulle i sådant fall tillämpas för den afsöndring, hvares innehafvare önskade bereda sig denna direkta skattskyldighet till det allmänna.

Komitén har emellertid icke ansett de nu gällande stadgandena om afsöndring för alltid kunna göras öfverflödiga genom införandet af egostyckning. Först och främst måste afsöndring utgöra en lämpligare form för de i nu gällande förordning uttryckligen nämnda fall, då vattenfall eller fiske eller mosse, som i sitt nuvarande skick *onyttig* är, ifrågakommer till afsöndring från ett hemman, dervid åsättande af mantal kan förefalla mindre egentligt. Och vidare kan egostyckning möjligen visa sig lämpligare, när fråga uppstår om att t. ex. nära en stad, jernvägsstation, industriell anläggning eller dyl. utstycka ett område i helt små lotter, hufvudsakligen afsedda till tomtplatser. I öfrigt synes fritt val böra lemnas mellan jordafsöndring och egostyckning, utom i det fall, der fråga är om försäljning af mer än en femtedel af egovidden, då egostyckning enligt komiténs åsigt skulle utgöra den enda utväg, som finge anlitas.

Den väsentligt olika rättsliga karakter, som afsöndring för alltid företer i jemförelse med sådan på viss tid eller på lifstid, jemte den olika behandling dessa båda slag af afsöndring på grund häraf hvar för sig kräfva, har för komitén utgjort ett skäl att under skilda afdelningar i författningen upptaga de båda olika slagen.

Hvad den temporära afsöndringen angår torde någon väsentligare skillnad i rättsligt hänseende mellan en sådan, vare sig på viss tid eller

på lifstid, och ett vanligt arrende svårligen kunna angifvas, och då ett aftal af senare art hittills utan olägenhet kunnat umbära lagstadgade bestämmelser så väl om omfånget af den egendom, som får utarrenderas, som om Konungens Befallningshafvandes pröfning af arrendeafgiftens tillräckliga höjd, vill det synas komitén, som dylika bestämmelser ej heller vore nödiga, när arrendet sker under formen af afsöndring. Stadgandena om en femtedel af egovidden såsom den temporära afsöndringens maximum liksom om pröfning och fastställelse af Konungens Befallningshafvande utaf afgälden för dylik afsöndring hafva därför ur förslaget uteslutits. I sjelfva verket torde också denna myndigheternas befattning med afgälden högst sällan hafva tagits i anspråk, och då hela hemmanet i hvarje fall ansvarar för grundskattens samt öfriga allmänna utskylders och besvärs utgående, lär det utan skada för det allmännas intressen kunna öfverlemnas åt parterna sjelfva att utan myndighets inblandning fastställa sitt aftal rörande afgäldens storlek och sättet för dess utgående.

Slutligen vill komitén som sin uppfattning uttala, att, då frågan om jordstyckningens reglerande berör åtskilliga ämnen af rent civilrättslig natur, hvilka derifrån svårligen kunna skiljas, densamma bör ordnas genom en lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. Regeringsformen föreskrifver, — ett förfaringssätt, som äfven iakttagits vid de senaste förändringarne i Skiftesstadgan, med hvilken det nu föreliggande förslaget torde vara att närmast jemföra.

Sedan härmed angifvits de allmänna grunderna till det af komitén utarbetade förslaget, tillägger komitén här några erinringar, som derutöfver syntes komitén erforderliga för motivering af den föreslagna lydelsen af särskilda paragrafer.

---

2 §.

Beträffande denna § hänvisar komitén till hvad om egostyckning i de allmänna motiven anförts.

Bestämmelsen derom, att förslag till egostyckning skall upprättas af dertill behörigen förordnad landtmätare, föranledes deraf, att landt-

mätare är skyldig till vederbörande landtmäterikontor aflemna kartor och handlingar endast till sådana förrättningar, som han enligt förordnande verkställt, och att komitén ansett angeläget att för undvikande af oreda och framtida tvister om eganderättsförhållanden, karta och handlingar angående skedd egostyckning skall finnas att tillgå, äfven om det exemplar deraf, som till förrättningsökanden utlemnats, af en eller annan anledning skulle förkomma.

Förslaget till egostyckning torde i de flesta fall kunna med all erforderlig tillförlitlighet upprättas af landtmätare ensam, och har sålunda gode mäns biträde dervid ansetts böra ega rum, endast om sådant af sakegare begäres eller af landtmätaren eljest nödigt finnes, för hvilken bestämmelse komitén äfven funnit stöd uti Kongl. Landtmäteristyrelsens den 2 oktober 1891 afgifna yttrande angående ändringar i Skiftesstadgan, uti hvilket yttrande Styrelsen förklarar gode mäns biträde kunna undvaras i flere fall, der de enligt nu gällande Skiftesstadga skola användas.

Likasom 94 § Skiftesstadgan för den händelse, att hemman, som hör till ett större skifteslag, kommit i fleres ego och någon af dessa, utan att söka skifte å hela skifteslaget, vill erhålla sin egolott i den mindre samfälligheten utbruten, tillåter detta, utan att sådan hemmansklyfning må utgöra hinder för sedermera sökt skifte å den större samfälligheten, finner komitén egostyckning å dylikt hemman under enahanda förbehåll kunna ega rum, men då sådant torde ligga i sakens natur, har någon uttrycklig föreskrift härom icke ansetts erforderlig.

För att undvika allt för besvärliga mantalsbråk och då, på sätt i den allmänna motiveringen påpekats, det torde vara af ringa betydelse, om vid egostyckning det hvardera lotten åsatta mantalet ej skulle med matematisk noggrannhet motsvara de olika delarnes förhållande till hvarandra efter uppskattning af egornas godhet och beskaffenhet, har komitén ansett lämpligt, att mantalet vid egostyckning bestämmas sålunda, att det kan tecknas i bråk med högst fyra decimaler; men då det styckade hemmanets mantal kan utgöra ett bråk af sådant slag, att detta icke låter sig göra, har komitén icke kunnat föreslå ett ovillkorligt stadgande om en dylik enklare mantalsbeteckning, utan hemställt, att sådan bör användas, endast så vidt ske kan.

4 §.

I 1 mom. af denna § har komitén ifrågasatt, att afgäld måtte få bestämmas ej blott i spanmål eller annan räntepersedel, utan äfven i

penningar, hvilket i flera fall torde för både hemmanets och lägenhetens innehafvare vara fördelaktigare och, sedan grundskatten numera blifvit i penningar omsatt, icke lärer möta någon betänklighet.

Då komitén vid egostyckning hemstält, att förslag till sådan bör efter vederbörligt förordnande af landtmätare uppgöras samt att de olika delarne af hemmanet skola å karta till läge och gränser utmärkas, kunde visserligen ifrågasättas, att i konsekvens härmed enahanda bestämmelser borde beträffande afsöndringar för alltid införas, men då kostnaderna härigenom skulle ökas och hittills begagnade förfaringssätt ej visat sig medföra någon oreda eller föranleda till eganderättstvister, har komitén i detta förfaringssätt ej ansett sig böra föreslå någon ändring.

10 §.

För anledningen att komitén föreslagit, det afsöndring på viss tid eller på lifstid må ega rum utan inskränkning beträffande egovidd, har komitén förut redogjort.

Afsöndring för alltid från de under stadgad åborätt upplåtna hemman är, ehuru sådan afsöndring ej får ske med annan rätt än författningarna för besittningen af jorden föreskrifva och ehuru med dylik afsöndring bör förfaras lika som, då åborätt å hemmanet öfverlättes, närmast jemförlig med afsöndring under eganderätt, och har komitén alltså ansett riktigt, att ej heller afsöndring i sådant fall må öfverstiga femtedelen af hemmanets egovidd.

12 §.

9 kap. 1 § Jorda Balken tillåter pantsättning af jord för reda penningar eller varor, hvilka i ty fall till visst pris i penningar räknas skola, samt stadgar, att den pantsatta jorden å den bestämda förfallodagen skall lösas åter efter förskrifning. Vid sådant förhållande och då det ej lär vara ovanligt, att dylik pantsättning afser endast en viss bestämd del af ett hemmans egor, har komitén, för undvikande af missförstånd om tydningen af bestämmelsen uti denna §, att afsöndrad jord vid besittningstidens slut skall utan ersättning eller lösen återfalla till den egendom, hvarifrån den afsöndrats, ansett lämpligt här påpeka, att denna bestämmelse icke kan afse sådan pantsättning af jord, som egt rum enligt 9 kap. 1 § Jorda Balken.

13 §.

Skälen för införande af de stadganden, som 1 och 2 mom. innehålla, har komitén redan anfört.

Nu gällande bestämmelse, att Konungens Befallningshafvande skall pröfva den föreslagna afgälden och densamma, der den finnes tillräcklig, fastställa, har emellertid föranledt, att afgälden i flere fall blifvit satt högre än att den kan anses motsvara hvad vid tiden för upplåtelsen af hela hemmanets räntor och öfriga allmänna utskylder å den afsöndrade lägenheten sig belöpt. I sådan händelse skulle lägenhetens befriande från afgälden mot åtagande af derå enligt uppskattning belöande andel af hemmanets grundskatt och andra skyldigheter, utan ersättning för hvad afgälden kan beräknas öfverskjuta dessa skyldigheters ursprungliga värde, innebära en obehörig fördel för lägenhetens egare. Komitén har derföre i 3 mom. infört bestämmelse om, huru i sådant fall bör förfaras.

Dervid kunde väl ifrågasättas, huruvida icke det skadestånd, som tillkommer hemmansegaren, borde utgå med någon slags förmånsrätt. Det kan emellertid antagas, att en dylik bestämmelse kunde medföra förlust för dem, som i lägenheten vunnit inteckning, enär lägenhetens försäljningsvärde säkerligen skulle minskas om, i stället för skyldighet att utgifva en årlig afgäld, lägenheten betungades med utgifvande på en gång af det kapital, hvartill värdet af en sådan afgäld kan beräknas uppgå. Dertill kommer, att meningen med gällande förordning uppenbarligen varit den, att afgälden verkligen skulle motsvara lägenhetens andel efter uppskattning i hemmanets skatter och utskylder, ehuru hinder från det allmännas sida icke ansetts möta att äfven fastställa en högre afgäld, hvilken likväl då kan anses hafva tillkommit så att säga på sidan om lagen. Af dessa skäl har komitén ansett en dylik förmånsrätt icke böra stadgas, utan funnit lämpligare, att utfäende af det bestämda skadeståndet öfverlemnas till enskild uppgörelse emellan egarne af stamhemmanet och lägenheten, den förre naturligtvis obetaget att beloppet, i brist af godvillig liquid, i laga ordning utsöka.

14 §.

För vinnande af reda och ordning i de eganderättsförhållanden, som uppkomma genom egostyckning och jordafsöndring, har komitén

ansett erforderligt, att vid lagfartsansökning rörande jord, som styckats eller afsöndrats, fogas vederbörligt utslag om egostyckningen eller om afgäldens bestämmande å afsöndrad lägenhet. Vissa domstolar hafva redan fordrat detta, innan lagfart beviljats å afsöndrad lägenhet, men detta förfarande har af högre rätt ogillats.

15 §.

Enligt nu gällande formulär för jordeböcker och dertill hörande förteckningar öfver afsöndrade lägenheter skall äfven afsöndring på viss tid eller på lifstid antecknas i kronans jordebok, men då dessa afsöndringar efter längre eller kortare tid upphöra och embetsmyndighet enligt komiténs förslag ej skulle taga någon befattning med desamma, har all fråga om dylik anteckning synts komitén böra förfalla.

För öfriga mindre förändringar, som komitén ifrågasatt uti den i ämnet nu gällande förordnings ordalydelse eller innehåll, torde icke behöfva lemnas någon närmare redogörelse, då anledningen till dessa förändringar tydligen lärer framgå af desammas beskaffenhet.